

QOY ƏDALƏT ZƏFƏR ÇALSIN!

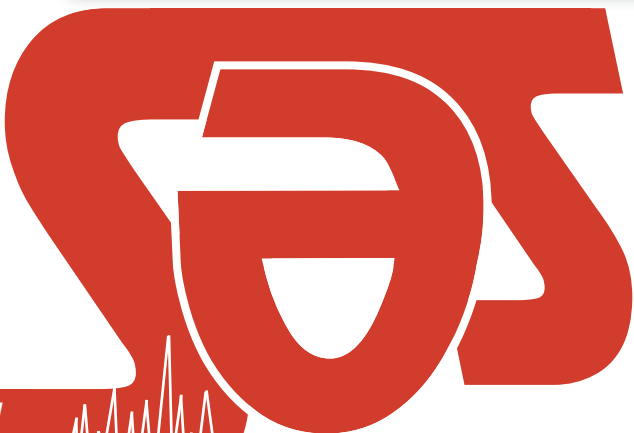
"SƏS" qəzeti mənim
üçün ən əziz qəzetdir

№ 217 (7385)

Qəzet 1991-ci il
yanvarın 11-dən çıxır

Azərbaycan 7 ölkə ilə vizasız rejim
sazişlərini təsdiqlədi

26 noyabr 2025-ci il.
Qiyməti 60 qəpik

İlham Əliyev: "Bu gün
Türk dünyası özünün
yüksəliş dövrünü yaşayır"

2

Geosiyasi oyunun aləti olanlar UÇURUM ASTANASINDA

3

Kənddə həyat: daha
sağlam, daha etibarlı

7

Azərbaycanda hərbi xidmət
müddəti 6 ay azaldıldı

8

Erməni terroru sivil
dünyaya ləkədir

6

Xanımlığa
xanımlıq qatan
KƏLAĞAYI

4

Facebook və Instagram
yeniyyətlər üçün
təhlükəlidir - ABŞ
məhkəməsi

8

İlham Əliyev:

“Bu gün Türk dünyası özünün yüksəliş dövrünü yaşayır”

Bu gün Türk dünyası özünün yüksəliş dövrünü yaşayır. AZƏRTAC xəbər verir ki, bu fikir Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin noyabrın 24-də Bakıda keçirilən Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin qeyri-hökumət təşkilatlarının həmrəylik forumunun iştirakçılarının müraciətində yer alıb. Azərbaycan Prezidenti qeyd edib ki, beş il əvvəl qazandığımız Qarabağ

Zəfəri türk xalqlarının ümumi sevinci və qürur mənbəyidir.

“İnanıram ki, hazırda yenidən qurulan Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları, açılacaq Zəngəzur dəhlizi türk dövlətləri arasında əməkdaşlığın inkişafında və möhkəmlənməsində mühüm rol oynayacaqdır”, - deyərək dövlətimizin başçısı vurğulayıb.

Regionda yeni reallıqların müəllifi və postmünaqişə mərhələsinin ümumi geosiyasi ab-havasının yenilənməsində əsas söz sahibi olan Azərbaycan sabitlik və inkişaf üçün genişmiqyaslı təşəbbüslər irəli sürür. “Bu gün sirr deyil ki, Azərbaycan dünyada çox etibarlı və ciddi tərəfdaş kimi tanınır. Azərbaycan o ölkələrdəndir ki, öz sözünü açıq deyir, müstəqil siyasət aparır. Əlbəttə ki, bunun təməlinə həm hərbi gücümüz, həm də şanlı Qələbəmiz dayanır”, - deyərək Prezident çıxışlarının birində bildirib. Prezident İlham Əliyev xalqımızın həyatında böyük dəyişikliklər yaradan tarixi vəzifələrin həyata keçirilməsi yükünü və məsuliyyətini daşıyaraq milli maraqları ifadə edən siyasət həyata keçirir. Azərbaycan Prezidenti sübut edir ki, liderin malik olduğu nüfuz özündə şəxsi keyfiyyətlərin, siyasi dəyərlərin və prinsiplərin hədəfini birləşdirir. Dövlət başçısının xalqın qəhrəmanı, hərbi sərkərdəsi olması onun intellektual potensialından və səriştəli idarəetmə bacarığından irəli gəlir. 22 illik prezidentliyi dövründə bütün sferalarda çevik islahatlar aparılıb, dövlət proqramları qəbul olunub.

44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycan Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında Azərbaycan Silahlı Qüvvələri qısa müddət ərzində Ermənistanın 30 il ərzində havadarlarının dəstəyi ilə qurduğu ordunu darmadağın edərək torpaqlarımızı azad etdi və beləliklə, ədalət, beynəlxalq hüquq bərpa olundu. Ermənistan və onun havadarları tərəfindən hərbi əməliyyatları dayandırmaq üçün Azərbaycana diplomatik və siyasi təzyiqlər göstərilərsə də, dövlət başçımızın qətiyyəti, siyasi iradəsi, prinsipial mövqeyi ölkəmizə qarşı olan hücumları darmadağın etdi və ağır məğlubiyyətə uğrayan düşmən Kapitulyasiya aktını imzalamağa məcbur oldu. 2020-ci ilin noyabrın 10-da Azərbaycan Prezidenti, Rusiya Prezidenti və Ermənistan baş nazirinin birgə bəyanatı imzalandı. Bəyanata əsasən, 10 noyabr 2020-ci il tarixində Moskva vaxtı ilə saat 00.00-dan etibarən Dağlıq Qarabağ münaqişəsi zonasında atəşin və bütün hərbi əməliyyatların tam dayandırılması elan olundu.

CƏBRAYIL RAYONUNUN HOROVLU KƏNDİ DOĞMA SAKİNLƏRİNƏ QUCAQ AÇDI

“Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı”na əsasən Cəbrayıl rayonu

Böyük Qayıdış: Cəbrayılın Horovlu kəndinə növbəti köç

Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda ümumilikdə, 40 mindən çox insan yaşayır

Horovlu kəndinə növbəti köç prosesi gerçəkləşib, şəhər saatlarında yola salınan ailələr doğma yurdlarına qovuşub. Cəbrayıl rayonunun Horovlu kəndi bu gün 37 ailə ilə 160 nəfərə qücaq açıb. Ailələr yenidən qurulan kəndə sevinc göz yaşları ilə qədəm qoyub və öz doğma yurduna qovuşaraq yaradılan gözəlliyi seyr edəblər. Qeyd edək ki, kəndin ümumi sahəsi 248 hektardır.

Birinci mərhələdə 94 hektar ərazidə 334 fərdi ev inşa edilib. Evlər 2, 3, 4, 5 otaqlıdır və müasir kommunikasiya şəbəkəsi-su, işıq, qaz, Günəş panelləri, yüksək sürətli internetlə təmin olunub. Evlərin üzərində Qarabağ xalçalarının ornamentləri həkk edilib. Kənddaxili yollara asfalt döşənib. 624 şagird yerlik məktəb binasının, 220 yerlik körpələr evi-uşaq bağçasının, iki mərtəbəli inzibati binanın, bazar kompleksinin, çoxfunksiyalı iaşə obyektlərinin, tibb məntəqəsinin və idman-sağlamlıq mərkəzinin tikintisi həyata keçirilib. Kənddə tarixən istifadə olunmuş, işğal dövründə dağıdılmış “Əsgər”, “Şığı”, “Orta”, “Gülqasım” və “Xəlifə” kəhrizləri bərpa edilib. Horovlu kəndində 4,4 hektar ərazidə park kompleksi də inşa olunub. Eyni zamanda, Bayraq meydanından bazar kompleksinə qədər gəzinti yolları salınıb. 3,1 hektar yaşıllıq ərazisində zeytun, çinar və Eldar şamı ağacları əkilib.

İKİNCİ QARABAĞ MÜHARİBƏSİ DÖVRÜNDƏ İŞĞALÇILARDAN AZAD EDİLMİŞ BİRİNCİ ŞƏHƏR

Cəbrayıl şəhərinin işğaldan azad olunmasından beş ildən artıq zaman ötür. “Cəbrayılın azad olunmasının çox böyük əhəmiyyəti var-

baycanın orta əsr şəhərlərini birləşdirən, karvan yolunun üstündə tikilib. O, həm də mühüm hərbi-strateji əhəmiyyət daşıyır. 2020-ci ilin oktyabrın 18-i də tariximizə daha bir şanlı gün kimi yazıldı. Cəbrayıl rayonunda yerləşən tarixi Xudafərin körpüsünün üzərində 27 il sonra üçrəngli Azərbaycan bayrağı ucaldıldı. Vətən Müharibəsində böyük zəfərlərə imza atan müzəffər ordumuz tarixi abidəni öz sahibinə qovuş-

dır. Çünki ikinci Qarabağ müharibəsi dövründə işğalçılardan azad edilmiş birinci şəhər idi”, - deyərək Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çıxışlarının birində bildirib: “O vaxta qədər artıq müharibə bir həftə idi ki, gedirdi və 20-yə yaxın kənd azad edilmişdi, o cümlədən Cəbrayıl rayonunun kəndləri. Ancaq şəhər olaraq birinci şəhər Cəbrayıl olmuşdur və Cəbrayıl əməliyyatı xüsusi əhəmiyyətə malik idi”, - deyərək dövlətimizin başçısı Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin Vətən müharibəsində əsl qəhrəmanlıq, fədakarlıq, rəşadət göstərdiyini bildirib. Cəbrayıl rayonu 27 ildən sonra düşmən işğalından azad edildi və Azərbaycan Ordusunun Xocavənd rayonunun cənub kəndləri və strateji Hadrut qəsəbəsi istiqmətinə hərbi əməliyyatlar keçirməsi üçün geniş imkanlar yarandı.

Cəbrayıl rayonunun işğalı zamanı rayon 1 şəhər, 4 qəsəbə və 97 kənddən ibarət idi. 2016-cı ilin aprel döyüşlərində ordumuz düşmən qüvvələrini Cəbrayıl rayonunun Lələtəpə yüksəkliyindən və ətraf ərazilərdən geri çəkilməyə məcbur etdilər. Vahid Azərbaycan rəmzi kimi qəbul edilən Xudafərin körpüsü də Cəbrayıl rayonunda yerləşir. Bu körpü haqqında ilk məlumat VIII-IX əsrlərə aiddir. Xudafərin körpüsü Cənubi Azərbaycanla Şimali Azər-

durdu.

Azərbaycanın müharibədə qalib gəlməsindən altı gün sonra, noyabrın 16-da Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva işğaldan azad olunan Cəbrayıl rayonuna səfər etdilər. Cəbrayıl şəhərində və Xudafərin körpüsündə Azərbaycan bayrağını qaldırdı. 2020-ci il noyabrın 26-da “Cəbrayılın azad olunmasına görə” medalı təsis edildi. Cəbrayıl uğrunda gedən döyüşlərdə iştirak etmiş 12523 hərbi qulluqçu medalla təltif edildi.

2040-CI İLİN SONUNA QƏDƏR CƏBRAYIL ŞƏHƏRİNDƏ 15 000 SAKİN YAŞAYACAQ

Cəbrayıl şəhərinin Baş planına əsasən, müasir Cəbrayıl şəhəri özü və yaxınlıqdakı 5 kəndi əhatə edəcək və şəhərin ümumi ərazisi 625 ha təşkil edəcək. Layihədə şimaldan cənuba doğru uzanan Çaylaqçay ətrafında şəhərin mərkəz hissəsində tikilən “yaşıl zolaq” şəhərin əsas onurçası kimi verilib. Qeyd edək ki, rayon ərazisində bir çox tarixi memarlıq abidələrinin, o cümlədən Xudafərin körpüsünün yerləşməsi şəhərin gələcək özünə-

məxsus memarlıq görünüşünün yaradılmasında xüsusi rol oynayacaq.

Şəhərin bərpası və inkişafı üçün 4 mərhələ nəzərdə tutulur. 2026-cı ilin sonunadək təqribən 3 800 nəfər şəhərdə yerləşəcəyi qeyd olunur, 2040-cı ilin sonuna qədər Cəbrayıl şəhərində 15 000 sakinin yaşayacağı proqnozlaşdırılır. Baş planda yaşayış üçün 143 hektar ərazi ayrılıb və burada az, orta mərtəbəli binaların, həyətəyanı sahəyə malik fərdi yaşayış evlərinin inşası nəzərdə tutulub. Əhalinin 82%-nin orta və azmərtəbəli çoxmənzilli binalarda, 18%-nin isə fərdi evlərdə yaşayacağı planlaşdırılıb. Yaşayış evlərinin layihələndirilməsi zamanı şəhər ərazisindən səmərəli istifadə və müasir memarlıq həlləri əsas götürülüb.

4428 SAKİN ÜÇÜN 940 FƏRDİ EV

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Cəbrayıla səfərləri bir sıra hadisələrlə tarixin yaddaşına köçür. Dövlət başçımız tərəfindən rayonun Karxulu kəndinin təməli qoyulub. Cəbrayıl rayonunun inzibati ərazisinə daxil olan Karxulu kəndi şimaldan Əhməd-beyli-Horadiz-Mincivan-Ağbend avtomobil yolu, cənubdan və cənub-şərqdən Horadiz-Ağbend dəmir yolu xətti ilə əhatə olunub. 2040-cı ilədək kəndin layihələndirilən ərazisi 313 hektar təşkil edir və bu müddət ərzində kənddə 4428 sakin üçün 940 fərdi ev və bir neçə mərtəbəli bloklu evlərin layihələndirilməsi, eləcə də tikintisi nəzərdə tutulur. Kənddə inzibati bina, klub-icma, ailə və idman sağlamlıq mərkəzləri, ticarət və məişət xidməti binası, kiçik sahibkarlıq obyektləri inşa olunacaq. Bundan başqa, Baş plana müvafiq olaraq, kənddə əhalinin tələbatına uyğun iki tam orta məktəb və dörd uşaq bağçası tikiləcək.

Bəli, bu gün Azərbaycan Ordusu tərəfindən işğalçılardan azad edilən Cəbrayıl şəhəri yeni dövrünü yaşayır. Erməni vandalları, təcavüzkarları tərəfindən dağıdılmış əraziləri yenidən qurmaq böyük güc, potensial və zaman tələb edir. Ölkəmizdə yenidənqurma, abadlıq və quruculuq işlərinin aparılması məqsədi ilə bütün güclər səfərbər olunub və işğaldan azad edilən ərazilər yeni, işıqlı həyata qədəm qoyub.

Azərbaycan bu gün quruculuq meydanında imza atdığı lahiyələri ilə sözünü deyir. İşğaldan azad olunan ərazilərdə böyük abadlıq-quruculuq işləri davam etdirilir. Bildiyimiz kimi, azad olunmuş Qarabağ və Şərqi Zəngəzur yaşıl enerji zonası elan edilmişdir. Bu və ya digər layihələr çox böyük perspektivə malikdir.

Zümrüd BAYRAMOVA

Ermenistan tərəfinin bu vaxta qədər daim mübahisəli siyasi kontekstdə addımlar atması bütövlükdə hayların taleyində mühüm faciəvi nəticələr vəd edib və belə davam edəcəyi təqdirdə yenə də həmin faciələrin təkrarlanacağı gözləniləndir. Daim geosiyasi oyunların aləti olmaq məhz Ukraynanın taleyini təkrarlamaq riski daşıyır. Haylar başa düşməlidirlər öz ölkələrinin maraqlarından çıxış etmələri, daha doğru addımlar atmaları, Ermənistanın heç olmasa bundan sonra doğru istiqamətdə olması əvəzinə, "kimlərinse dəyirmanına su tökmələri" bütövlükdə həmin toplumu da, həmin ölkəni də uçuruma sürükləyir və geosiyasi oyunun aləti olanlar daim uçurum astanasında olmaqdan yaxa qurtara bilməzlər...

Avropalı diplomatların istər əvvəlki, istərsə də son bəyanatları Ermənistanda məhz bir çoxlarının ağlına başına yığması üçün kifayət edir. Ağlına başına yığa bilənlər də görürlər ki, Avropa İttifaqının Ukraynada sülhə nail olmaq üçün, Rusiyanı zəiflətmək və Ukraynanı dəstəkləmək kimi sadə və aydın planı var imiş. Bunu hətta Aİ-nin xarici işlər və təhlükəsizlik siyasəti üzrə ali nümayəndəsi Kaja Kallas da tamamilə açıq şəkildə deyib. Onun sözləri təkcə Brüsselin diplomatik xəttini deyil, həm də Avropa siyasətinin faktiki kursunu əks etdirir. Bəli, məhz bəzi dövlətləri digərlərinin hesabına gücləndirmək kimi bir oyun, özü də geosiyasi oyun tam çıpaqlığı ilə etiraf edilir.

Məsələ burasındadır ki, geosiyasi oyunda hələ hansı "qaydalar" tətbiq olunduğu, hələ hansı "taktikalar" işlədildiyi və ya hansı "niyyət" güdüldüyü öncədən bilinməz və belə olan halda, həmin oyunda alət olmaq bir uçurumun düz kənarında olmaq qədər təhlükəlidir. Bir həqiqəti və faktı diqqətə çatdırmaq ki, Ukraynanın gələcəyi və eləcə də, Moskvaya sanksiya tətbiqinin nəticələrinin müzakirə olunduğu bir vaxtda gözlənilmədən başqa, daha qorxulu bir rəqəm, statistik göstərici ortaya çıxıb. Sən demə müharibə zamanı Aİ enerji resurslarına və mallara görə Rusiyaya məhz Ukraynaya "verdiyindən" 124 milyard avro daha çox, daha artıq pul ödəyibmiş. Bunu hətta İsveçin xarici işlər naziri Maria Malmor Stenroq'da deyib və beləliklə də qeyd olunan statistik göstəricilər, rəqəmlər öz təsdiqini tapıb. Onun sözlərinə görə, Avropa Ukraynaya 187 milyard avro yardım edib və eyni zamanda Rusiyadan 311 milyard avro ləğv olunan neft, qaz və digər mallar alıb. Çox maraqlı və hətta təzadlı məqamlar, xüsusən də müəmmalı suallar ortaya çıxır. Bəli, haqlı olaraq sual olunur ki, bəs niyə? Nə səbəbə bu qədər ödənilir? Hər halda bunu başa düşməyə çalışırıq...

İlk baxışdan belə görünür ki, Avropa İttifaqı eyni vaxtda, eyni zamanda və eyni məqamda həm Rusiyaya qarşı mübarizə aparır və həm də onun iqtisadiyyatını maliyyələşdirir. Nə qədər eynibəzər, nə qədər çirkin görünərsə də, reallıq məhz göz önündədir. Bir sözle, oynanılan geosiyasi oyunun hansı strateji xətt üzrə aparıldığı Ermənistan kimi "balaca" bir dövlət üçün çox "yekpər" görünməli idi. Amma məsələ burasındadır ki, deyəsən, görünməyib. Əks halda, bu ziddiyyətli siyasi kontekstdə geosiyasi oyunlardan çəkinilməsi məntiqi olardı. Çünki, birmənalı şəkildə bil-

Geosiyasi oyunun aləti olanlar UÇURUM ASTANASINDA

mək lazımdır ki, Ukraynanın taleyini təkrarlamaq, şüurlu və ya şüursuz olaraq başqasının geosiyasi oyununda alətə çevrilmək riski yaxşı heç nə vəd etmir. Bütün bunlar, sadalananlar daha çox düşünməyi, alət olmaqdan çəkinməyi tövsiyyə edir. Halbuki, hələ də haylar arasında Avropa xülyasında olanlar, hələ də beynəlxalq aləmdə hansısa dəstəyə bel bağlayanlar var və bu xam xəyallar ancaq uçurum təhlükəsi deməkdir. Ona görə ki, bu gün Ermənistanın ətrafındakı vəziyyət Ukraynanı öz məhvinə aparan hadisələrin az qala güzgü görüntüsüdür. Kimlərinse, daha doğrusu, geosiyasi oyunçuların oyunlarının alətinə çevrilmək kimi bir səhvi ilk olaraq, Ukrayna artıq etdi və ağır nəticələrə gətirib çıxardığı da göz önündədir. Diqqət çəkən məhz, daha az təhlükəsizlik resursuna malik Ermənistanın eyni yolla və hətta daha sürətli şəkildə getməsinə çalışan hayların ortada olmalarıdır. Məqsəd məhz eyni şəkildə, eyni taleyi yaşamaqdır, yoxsa, geosiyasi oyunlara alət olmaqla, başqa hansı niyyət güdülə bilər axı?

Bəli, bu vaxta qədər Ermənistanın məhz Moskvanı açıq şəkildə ittiham etməsinə və nümayişkarənə şəkildə Qərbə daha çox "resurs" ayırdığını hamımız müşahidə etmişik. Ən gülcünc olanı da odur ki, həmin o resurs dediyimiz ayrıldığı məqamda eyni zamanda nə Aİ-nin, nə də ABŞ-in Ermənistanla real təhlükəsizlik təminatları verməyə qadir olmadığına da məhəl qoyulmayıb. Doğrudur, Aİ ilə daha dərin inteqrasiyaya, Rusiyanın roluna yenidən baxılmağa və "yeni xarici siyasət kursuna" çağırılır. Lakin Avropa, Ukraynanın nümunəsində göstərilirdiyi kimi, pulsuz heç nə tək-

lif etmir və ən vacib aktivinin - hərbi təhlükəsizliyin itirilməsini kompensasiya edə biləcək öhdəliklər də götürmür...

Görünən odur ki, Avropa Rusiyanı məhz Qərb yönümlü dövlətlər "qurşağı" ilə əhatəyə almağa çalışır. Amma bunu da başa düşmək vacibdir ki, eyni zamanda Avropa Rusiya ilə ticarəti dayandırmır, sadəcə olaraq, maliyyə axınlarını yenidən bölüşdürür. O, yeni "gərginlik nöqtələri" yaratmağa hazırdır, lakin hansısa insanlara, topluma məxsus olan münaqişələrin real qiymətini ödəmək də istəmir. Məhz bu fonda hazırda Ermənistanla rəhbərlik edənlər hesablamaya deyil, emosiyaya əsaslanan xarici siyasət yürütməməlidirlər. Əks halda, uçurum təhlükəsi nəzərə də, göz önünə də alınmalıdır.

2014-cü ildən bəri dəfələrlə Ukrayna siyasətçilərinə deyilənlər indi Ermənistan rəhbərliyinə, hakimiyyətinə deyilir və hətta hayların bəzi məlunm qüvvələri tərəfindən nəinki deyilir, hətta sığışdırılır da. "Avropa kömək edəcək, Avropa qoruyacaq, Avropa tərk etməyəcək", xəyalları ortadadır və məhz bu xəyalları bu vaxta qədər ortada olan acınacaqlı təcrübənin təsirsiz olduğunu təsdiqləyir. Sözsüz ki, reallıq başqa şəkildədir. Bəli, bu gün haylara məhz Aİ ilə viza rejiminin guya yumşaldılacağı vəd olunur. Bu, dinqararası da olsa, "böyük diplomatik qələbə" və "yeni xarici siyasət" in əlaməti kimi də təqdim olunur. Bununla belə, 2017-ci ildə vizasız gediş-gəliş əldə edən Gürcüstan kimi bir nümunə var axı regionda və bunu haylar görmürlərmi? Bildiyimiz kimi, baş verənlər, məlum hadisələr nəyin necə olduğunu da göstərdi axı. Əlbəttə ki,

300 min gürcünün işləmək üçün Avropaya getdiyi və Gürcüstanın demoqrafik böhranla üzləşdiyi də tarixi faktır. Tbilisi Brüsselin siyasi qərarları ilə razılaşmadığı halda, Aİ artıq vizasız səyahətdən təzyiq vasitəsi kimi istifadə etməyə başladığı da təkzib edilə bilməz. Bunlar reallıq olmaqla bərabər, Ermənistan üçün bir "dərs" də sayılmalıdır. "Hərəkət azadlığı" artıq əhalinin səli-küylü təbəqəsini yavaş-yavaş sıxışdırmaq üsuluna çevrilib və eyni hal Ermənistanla da baş verə bilər. Hansısa ölkəyə daxili qərarlar müqabilində xarici siyasət loyallığı təklif ediləndə Avropanın "vəd etdiyi" istər-istəməz "çubuğa" çevrilir. Gördüyümüz kimi, bütün bu prosesləri birlikdə götürdükdə, mənzərə Ermənistan üçün də qorxulu görünür. Rusiya sərt pragmatizm mərhələsinə qədəm qoyur və siyasi etibarlılığın olmadığı yerlərdə iştirakını azaldır. Avropa da təzyiq artırır, lakin məsuliyyəti qətiyyən öz üzərinə götürmür.

Regional nöqtəyi-nəzərdən məhz haylar üçün qeyd olunan kontekstdə təhlükələr artır və Ermənistanın onları, həmin təhlükələrə cilovlamaq imkanları günü-gündən də azalır. Ermənistan bir sərt qaya ilə uçurum arasında qalıb. Həmin ölkə hakimiyyəti özü də Ermənistanın tarazlığını itirməsi və xarici nəzarət altına düşməsi üçün bir növ, hüquqi deyil, siyasi kontekstdə əlindən gələni də sanki edir. Nəticədə də Ermənistan birmənalı şəkildə məhz seçim qarşısında qalır. Ukraynanın taleyinin təkrarlanmasına gətirib çıxaran hazırkı kursunu davam etdirmək, ya da ölkənin öz siyasətinə nəzarəti bərpa etməyə imkan verəcək addımlar atmaq, kimi seçim qarşısında qalan Ermə-

nistan hakimiyyəti müəmmalı durumda olduğunun fərqi vardır, bunu gizlətməyə çalışsa da. Fakt isə budur ki, kimliyindən, hansı mövqedə olmasından asılı olmayaraq, geosiyasi oyunun aləti olanlar uçurum astanasında qalırlar və əsl reallıq məhz bundan ibarətdir.

Həç şübhəsiz ki, xarici maraqlar üçün alət olmayan bir strategiya lazımdır hər bir dövlətə. Şərqlə Qərb arasında tarazlığı bərpa etmək kimi bir strategiya tələb olunur və bu gün Ermənistan hakimiyyəti öz ölkəsinin gələcək taleyini düşünərək, uçurumdan xilas olmaq barədə düşünərək, lazımi addımlar, doğru addımlar atmalıdır. Doğru addımlar atmaq üçün isə, kimlərinse əlində oyuncağa çevrilmək, geosiyasi oyunların alətinə çevrilmək əvəzinə, istər region ölkələri, istərsə də qonşu dövlətlərlə münasibətlərdə pragmatizmə yol açmaq lazımdır. Axı bu gün itirən Rusiya, yaxud da, Ermənistanın hansısa qonşu ölkəsi deyil. Ermənistan məhz özü öz səhvləri ucbatından, geosiyasi oyunların aləti olmasından dolayı bütün istiqamətlərdə uduzmaqdadır. Ən çox diqqəti çəkən məqam isə, hayların məhz öz qonşusularını ən azından "siyasi rəqib" görmələridir və bu onların ən böyük səhvləridir. Münasibətlərə yenidən baxılması, normal qonşuluq münasibətləri qurmaq qonşu ölkələrin xatirinə deyil, Ermənistanın öz təhlükəsizliyi üçün haylara, həmin ölkənin hakimiyyətinə lazımdır. Məhz belə olduğu təqdirdə geosiyasi oyunun aləti olanlar uçurum astanasında özlərini xilas edə bilərlər...

İnam Hacıyev

Xanımlığa xanımlıq qatan KƏLAĞAYI

Nə vaxt ki, çiynimizə kəlağayı salmışıqsa, başımıza kəlağayı örtmüşüksə, xanımlığı-mıza bir xanımlıq da əlavə olunub. Çünki Azərbaycan qadınlarının əsrlər öncədən bu günə qədər gətirib çıxardığı ən sevimli aksesuarı olan kəlağayı incəliyi, zərifliyi, həm də bir o qədər möhtəşəmliyi, ipəyində, naxışlarında gizli saxladığı dəyərləri ilə bu gücə malikdir. Kəlağayı haqqında çox yazılar oxumuşuq, tarixi barədə çox məlumatlar almışıq. Bilirik ki, yaşı qədimdir bu örpəyin. Çünki gözümüzü dünyaya açandan ana-nənəmizin dolabında, sandığında görmüşük onu. Görmüşük ki, analarımız evdə onu başlarına örtməyə qiyməyib. Elə ki, bir toy, yas mərasimi, ya bir qonaqlıq, ya bir qadın yığıncağı oldu, analarımız dolabın ən etibarlı yerində saxladığı kəlağayısını çıxarıb çiyinə atar, başına salar və həmin mərasimlərə yollanardı. Bunun özü ona verilən qiymət idi. Bu dəyər, bu qiymət kəlağayının "ömrünü" uzadır, onu əsrlərin o başından bu başına daşıyan ən güclü elementə çevrilirdi.

Kəlağayı qayınanaların ən sevimli gəlininə hədiyyəsi idi. Anaların qızlarına ana hədiyyəsi idi. Odu ki, müasir kəlağayılarla yanaşı, ana və qayınanamızın bizə hədiyyə etdiyi kəlağayılar da hər birimizin evində dolabımızı bəzəyir, xanımlığın, xatınlığın rəmzi olan bu baş örtüyünün tarixindən söhbət açır. Deməli, kəlağayını elə Azərbaycan qadınının özü qoruyub, saxlayıb, bu günlərə gətirib çıxarıb.

Gəlinlərin üzündəki kəlağayı

Kəlağayı o qədər dəyərli geyim aksesuarı olub ki, zaman-zaman xalqımız ailə həyatı quran qızların üzünü kəlağayı ilə qapadıb yeni evinə gəlin köçürüb. Kəlağayı gəlinlik fatasının üstündən qarşıya doğru gəlinin başına salınardı, üzü görünməzdi. Nikaha daxil olan qızın üzünü gəlin getdiyi evdə həyat yoldaşı ilk dəfə görməli idi. Bəlkə də bu sətirlər müasir dövrün insanları üçün qəribə gələ bilər. Hələ bəlkə də dodalarının təbəssüm də qonar, qəhqəhə ilə gülə də bilərlər.

Adətlərimizin çoxunu əsrin o başında qoyub bu günə gəlib çıxmışıq axı. İndi gəlinlərin üzü nədir, bütün sinəsi qollarının altınadək görünür. Görünür deyim, yoxsa, görünməlidir, deyim, bilmirəm, lakin bir mövsümdə iştirak etdiyimiz 10 toyun 8-də bu, belədirsə, deməli, "görünməlidir", -deyə düşünür bu gəlinlikləri geyinən qızlar.

İndi qızlardan hansınasa "evdən üzübağlı çıxmalsan" de, çəkil dur kənarda, cavabını dinlə. Gör, nə eşidirsən. Lakin bunun böyük bir mənası var idi. Axı əsrin əvvəllərində qızlar indiki kimi yeniyetmə çağından qaşını səliqəyə salmır, üzünü tükərlərdən təmizləməzdi. Bu, yalnız ailə qurduğu gün ərafəsində edilirdi. Belə olan halda isə qızın üzünə elə bir gözəllik gəlirdi ki, onu ilk olaraq həyat yoldaşının görməsi mütləq idi. Çünki bu gözəlliyi yad insanlar nə üçün görməli idi ki?..

Həm də ailə qurmaq yeni bur başlanğıc deməkdir. Sanki bir ev tikirsən. Evin bünövrəsi nə qədər keyfiyyətli olarsa, deməli, onun "ömrü" də bir o qədər uzun olar. İçərisində yaşayanlar evin təhlükəsizliyinə əmin olarlar. Ailə də belədir. Elə ki, təməli mənəvi dəyərlər üzərində qurulur, bax, belə kiçik detallar unudulmur, həyata keçirilir. Qız öz yeni evinə üzörtülül gedirsə, toyunda iştirak edən yüzlərlə insanın üzünü, bədənini görməməsi üçün normal geyinir və kəlağayısını üzünə salırsa, bu, ailənin mənəvi təməli, həm də dəmir təməli deməkdir. Lakin üz örtüyü nədir, hətta gəlinlər öz bədənlərini insanların gözü qarşısında nümayiş etdirsə, bu, nə bizim milli-mənəvi, nə də ailə dəyərlərimizə qətiyyəli uyğun gəlir.

Lakin təəssüf ki, artıq təsadüf nəticəsində üzörtülül, gəlinliyi normal gəlin görmək mümkündür. Burada isə kim gəncləri günahlandırırısa, böyük səhvi var. Kimdir günahkar?

Günahkar bizik!

Çünki milli və ailə dəyərlərini yaşatmaqda, qorumaqda lazımı tədbirləri görə bilməmişik. Necə olur ki, bizim övladımız gəlinliyi anormal açıqlıqda seçir, biz buna etinasız yanaşıırıq? Hələ evdən üzörtülül çıxmağı qoyaq bir kənara. Çünki bu dəyəri çoxdan əldən vermişik. Qızlarımız müstəqil həyata atılan kimi birinci işi qaş-üzlərini səliqəyə salmaq olur. Necə ki, bunun qarşısını vaxtında ala bilmədik, onların gözəl çöhrəsini hamı gördü, bəlkə elə onda onların bir gün evdən normal gə-

linlikdə çıxacağına, üzünə örtük salmalı olacağına da əlvida dedik.

Bəlkə də yazını oxuyub məni topatufəngə tutan "müasirlər" olacaq. Yox, tutmayın. Mən də səliqə-sahmanın tərəfindəyəm. Lakin gəlin səhv salmaq: biri var, kiçik bir səliqə-sahman-yəni qızın üz-qaşına kiçik bir toxunuş etməsi. Biri də var, sanki gəlin köçürmüş ki, əsaslı qaş düzəltmək. Biz axı ikincini birincinin yerinə etmişik. Hətta çoxsaylı qızlarımız var ki, qaş xoşuna gəlmir, gedib sildirir, yerinə başqasını çəkdirir. Lakin gerek belə etməzdik. Qızlarımıza bu qədər irəli getməyə icazə verməzdik, bu kimi məsələlərin qarşısını almağa bir cəhd göstərdik. Yaxşı, bunları bacara bilmədik. Övladımızın gəlinlik seçimini necə tamamilə öz ixtiyarına buraxıb, bu qədər açıq paltar geyinməsinə münasibət bildirmədik. Beləliklə, yavaş-yavaş, bir də baxırsan ki, dəyərlər əldən getdi. Üzörtülül gəlin köçən bir xalqın nümayəndəsi olan bizlər indi dərin sinə dekolitəsi ilə yüzlərlə insanın qarşısına çıxırıq, onlar da bizi dəridən alqışlayır...

2014-cü ildən dünya kəlağayımızı rəsmi olaraq tanıdı

Kəlağayımızı dünya ötən əsrlərdən tanıyır. O zamanlar ipəkçilərimiz dünya bazarına kəlağayımızı az çıxarmayıb. Bu haqda xatirələr, məlumatlar da var. Və dünyanın ayrı-ayrı ölkələrinin qadınlarının kəlağayımıza münasibəti də yaxşı olub. Bazarda bir saatin içərisində onlarla kəlağayı satılıb vaxtilə. Yəni xarici qadınlar bu yaylıq növünə heyretəmiz bir münasibət bəsləyib. Məsələn, bir nümunə: 1862-ci ildə Azərbaycan ilk dəfə olaraq Londonda keçirilən ümumdünya sərgisində iştirak edib ki, o zaman basqallı toxucu Nəsir Abdüləziz oğlu nümayiş etdirdiyi nəfis kəlağayı və zərif qanovuz parçaya görə gümüş medal və xüsusi diplomla mükafatlandırılıb. Kəlağayı ustası Londondan qayıdanda demişdir: "İngilis xanımları macal vermədilər ki, camaat bir kəlağayıya tamaşa etsin. Bir anın içində yarmarkada keçirilən satış sərgisində hamısını aldılar. Qaldım mat-məttəl baxa-baxa. Gerek çox aparaydım. Allah qoysa, bu səfər çox apararam.

2014-cü ildə dünya rəsmi şəkildə Azərbaycan kəlağayısını tanıdı. Belə ki, UNESCO-nun Qeyri-maddi mədəni irs üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin 2014-cü il noyabrın 26-da keçirilən iclasında Azərbaycan kəlağayı sənəti "Kəlağayı simvolizmi və ənənəvi sənəti" adı ilə UNESCO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrs üzrə Repräsentativ Siyahısına daxil edilmişdir.

Kəlağayı xanımlığa xanımlıq qatır...

Artıq dünyanın da tanıdığı, dünya qadınlarının da zövqünə oxşayan, çiyini bəzəyən Azərbaycan kəlağayısı, sözün həqiqi mənasında, xanımlığa xanımlıq qatır. Kim çiyinə salırsa, ona bir xanım-xatınlıq, gözəllik bəxş edir. Kəlağayıya bu qədər üstünlük verilməsi, ən dəyərli aksesuar kimi istifadə olunması xalqın mənəvi dəyərlərinə böyük töhfə ilə yanaşı, həm də müasir dövrdə yaşadılması, gələcəyə götürülməsi deməkdir. Mən hara getsəm, kəlağayılarımı da özümə aparıram. Çünki hər yerdə dəyərlərimiz, adət-ənənələrimiz haqda söhbət açmağı sevirəm. Elə kəlağayı da bu söhbətlərin başlanmasına bir səbəb deyilmi?

Yazıya əlavə etdiyim foto bu yay Türkiyədə-Kappadokiya-da çəkdiyiim fotodur. Azərbaycan Kəlağayısı Günü münasibətilə yazdığım yazıya kəlağayılı fotomu da əlavə etməklə, həqiqətən də kəlağayının qadının xanımlığına xanımlıq qatmasını və hər yerdə möhtəşəm mənzərə yaratmasını bir daha göstərmək istədim. Bu hələ öz ölkəmizdə deyilsə, xarici ölkədədirsə və görənlerin hər biri kəlağayı haqqında məlumat almaq istəyirsə, ona toxunub zərifliyinə heyran qalırsa, adam sahib olduğumuz hər şey kimi, kəlağayı ilə də qürur duymaya bilmir. 26 noyabr-Azərbaycan Kəlağayısı Günüdür. Onu yaşadaq və gələcək nəsillərə ərməğan edək. Kaş ki, bir gün kəlağayı ilə bağlı bütün qədim adətlərimizə də qayıda bilək.

Mətanət Məmmədova

Televizora kim baxsın?

İnternetin kəşfindən sonra informasiya operativliyi baxımından bir qədər ləngiyən televizor ixtirasından sonrakı zamanlarda uşaqlarımızın ən yaxın dostu

olub. Amma smart tv-lərin yayılmasından sonra da yaşlı nə-nə-babamızdan evdar qadına qədər hamımız onunla dostluq edirik. Maraqlıdır, müxtəlif serialları, şou proqramları, mətbəx verilişləri ilə bir çox qadının saatlarla qarşısında oturduğu televizorlar uşaqların inkişafına hansı təsiri göstərir?

Amerikalı mütəxəssislər gündə 2 saatdan çox televizor izləyən uşaqlarda, irəliləyən yaşlarda ruhi problemlərə rast gəldiyi barədə həyəcan təbili çalır. Maraqlıdır ki, dünya üzrə ən çox televizor izləmə statistikasına da məhz bu ölkəyə aiddir. Elə psixi pozğunluqdan və intihara cəhdlərdən də ən çox əziyyət çəkən amerikalı cəmiyyətidir. Televizorun uşaqlar üzərində təsirini araşdıran ABŞ-in Sietl Uşaq Xəstəxanasının "Televiziya Araşdırma və Məsləhətləşmə Mərkəzi" çox maraqlı nəticələr ortaya çıxardı. Bu araşdırmaya görə, amerikalı bir uşaq 12 yaşına qədər 100 min zorakılıq və şiddət götüntüsü izləyir ki, bu görüntünün də 8 mini cinayət tərkibli olur. Noyabr ayında aparılan başqa bir araşdırmaya görə isə Amerikada məktəbli uşaq həftədə orta hesabla 27 saat televizor izləyir. Amerikada uşaqlar üçün hazırlanan televiziya proqramlarında saatda 20 şiddət səhnəsi göstərilir. 6 yaşlı amerikalı uşaqların yüzə 40 faizi, 12 yaşlı amerikalı uşaqların isə yüzə 80 faizi yetkinlər üçün hazırlanan proqramları izləyir. Nəzərə alsaq ki, hətta uşaq proqramlarında belə saatda 20 zorakılıq səhnəsi olur, o zaman yetkin amerikalı insanlar üçün hazırlanmış proqramların uşaqlar üçün nə qədər təhlükəli olduğunu anlamaq çətin olmaz.

Rusiya Tibb Elmləri Akademiyasının pədiatrlarının fikrincə isə, uşaqların gündə 1, ən çox 2 saatdan çox televiziya izləməsi son dərəcə zərərliyə. Əgər buna diqqət edilməzsə, bu vəziyyət uşaqlarda kompensasiyası mümkün olmayan yaralar açar bilər. 1-4 yaş arasında olan uşaqlar bir böyük birlikdə televiziya izlədikləri zaman bu onlar üçün çox faydalı olur. Uşağa izlədiyi proqram və ya film haqqında məlumat verə bilərsiniz. Bu yaşda olan uşaqlar tez-tez sual verir, çalışın hamısını cavablandırarsınız. Onun anlamadığı proqramları izləməsinə icazə verməyin. Uşağın qorxdığı şeyləri yaxşı bilmək lazımdır ki, içərisində belə görüntülər olan proqramları ondan uşağın uzaqlaşdırın. Bu yaşda uşaqların yarım saatdan çox televiziya izləmələri təhlükəlidir. Uşaq televiziya izlədikdən sonra onu dərhal yatağına yatırtmaq doğru deyil. Uşağın cizgilərin dünyasından real dünyaya geri dönməsi üçün ünsiyyətə ehtiyacı var.

5-12 yaş arası uşaqların özündə şiddət, zorakılıq, qorxu və seks ehtiva edən proqramları izləmələri lazımdır. Azacıq vaxt sərf etsəniz bu yaşda uşaqların izləyə biləcəkləri proqramları təyin etməyiniz çətin olmaz. Ancaq o yaşlıların izlədiyi proqramlara baxmaq istəsə və bu istəyində ısrarlı olsa sizin üzərinizə böyük məsuliyyət düşəcək. Belə ki, bu proqramların zərərini, uşağa yaratdığı fəsadları onun öz dilində anlatmaq lazım gələcək. 5-12 yaş arasında olan uşaqlar üçün ən ideal verilişlər təlim proqramlarıdır. Uşaqlar bu verilişlər sayəsində yeni şeylər öyrənəcək, kağızdan, plastilindən, ağacdan yeni əşyalar hazırlamaq həvəsi yaranacaq. Eyni zamanda, uşaqlar üçün sənədli filmlər də izləyə bilərlər, heyvanlar aləmi barədə zorakılıq, qan və şiddət olmayan filmlər də. Bu yaşlardakı uşaqların 2 saatdan çox televizor izləmələrinə icazə verilməməlidir.

Uzunmüddətli passiv TV izləmə beynin prefrontal korteksində aktivliyi azaldır, bu da təhlil, planlaşdırma və qərar vermə bacarıqlarının zəifləməsinə gətirə bilər. "American Psychological Association"un araşdırmalarına görə hər gün 3 saatdan çox televizora baxan insanlarda depressiya simptomları daha yüksəkdir. TV-yə bağlı həyat tərzində sosial əlaqələri azaldır və tənhalıq hissi artırır. Həmçinin şiddət tərkibli proqramlar uzun müddətdə aqressiv davranış riskini artırır. Ümumdünya Sağlamlıq Təşkilatının araşdırmalarına görə gündə 3 saatdan çox TV izləmək piylənmə riskini 2-3 dəfə artırır, Avstraliya Diabet və Piylənmə ilə Mübarizə Mərkəzinin araşdırmaları isə göstərir ki, gündə 3 saat izləmək taddələr mübadiləsinə yavaşladır. Uzun müddət oturmaq vəziyyətdə qalmaq ürək-damar xəstəlikləri riskini artırır. Hər 1 saat əlavə TV izləmək ölüm riskini 11% artırır.

Əlbəttə, televiziyanın nə qədər təsirli bir vasitə olduğu məlumdur. O cəmiyyətin istiqamətini də müəyyənləşdirə bilər, əxlaqını da. Yaxşı nümunə də ola bilər, pis nümunə də. Televiziya verilişlərinin cəmiyyətə töhfə verəcək dövrləri yaxın keçmişdə qaldı. Əvvəl cəmiyyətin yarasını sarıyan televiziya verilişləri indi yaranın qaysağını qopartmaqla məşğuldur.

Noyabrın 21-i Ümumdünya Televiziya Günüdür. Bu gün 1996-cı ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyası tərəfindən ilk Ümumdünya Televiziya Forumunun keçirilməsi ilə əlaqədar elan edilib. Yarandığı gündən bu yana dayanmadan transformasiya yaşayan bu fenomen bu gün cəmiyyətə, xüsusilə uşaqlara fayda yox, zərər verir. Günah onda deyil, onun vasitəsilə göstərilənləri bizə "xalqın tələbi" adı ilə sırıyanlardır. Televiziya əvvəl məsum idi...

Lalə Mehralı

Azərbaycanın dövlətçilik tarixində əlamətdar günlər sırasında xüsusi yer tutan 25 noyabr - Kəlbəcər şəhəri günü, işğaldan azad edilmiş torpaqlarımızın dirçelişini, tarixi ədalətin bərpasını və Azərbaycan dövlətinin siyasi, diplomatik, hərbi iradəsinin qələbəsinə təcəssüm etdirən mühüm tarixi hadisədir. Bu gün təkcə Kəlbəcərin azad edilməsini deyil, həm də ölkəmizin milli gücünün, strateji planlamasının, xalq-iqtidar birliyinin nəticəsini ifadə edir. Kəlbəcər həm tarixi, həm mədəni, həm də təbii-coğrafi baxımdan Azərbaycanın ən dəyərli bölgələrindən biri olmaqla, qədim türklüyün, mədəni irsin və strateji yüksəkliklərin məkanıdır.

Kəlbəcər rayonunun tarixi minilliklərlə ölümlür və burada aparılmış arxeoloji tədqiqatlar ərazinin ən qədim yaşayış məskənlərindən biri olduğunu təsdiqləyir. "Kəlbəcər" toponimi qədim türk dillərində "çay üstündə qala" mənasında işlənmişdir ki, bu da bölgənin strateji-coğrafi xüsusiyyətlərinə tam uyğundur. Tərtər çayı boyunca düzülmüş süni mağaralar, 30 min ildən artıq yaşı olan yaşayış izləri, 6 min il yaşı olan qayaüstü təsvirlər və qədim türk əlifbasının nümunələri bu ərazilərin qədim türklərin məskəni olduğunu göstərir.

Tarixi dövrlər boyunca Kəlbəcərin daş abidələri atəşpərəstlikdən tutmuş xristianlıq və İslam mədəniyyətinə qədər müxtəlif mədəni qatların təzahürü olmuşdur. Bu faktlar Kəlbəcərin Azərbaycanın qədim mədəniyyət xəritəsində xüsusi yerini təsdiq edir. Kəlbəcər Azərbaycanın ən yüksək dağ rayonudur: Camışdağ zirvəsi (3724 m) və Dəlidağ (3616 m) kimi yüksəkliklər bu torpağın təbiətini daha da unikal edir. Rayonun qərbdən Ermənistanla, digər istiqamətlərdən isə Azərbaycanın bölgələri ilə həmsərhəd olması onu strateji əhəmiyyətli məkana çevirir. Ərazinin böyük hissəsinin meşəlik olması, zəngin su ehtiyatları, təbii çaylar, yüksək dağ iqlimi və təbii mineral suları Kəlbəcərin həm ekoloji, həm də iqtisadi potensialını formalaşdıran əsas amillərdir. Bu xüsusiyyətlər regionu həm müdafiə, həm turizm, həm də enerji baxımından strateji dəyərli edir.

1930-cu ildən inzibati rayon

Kəlbəcər Şəhəri Günü: qədim türk yurdunun böyük qayıdışı

Adil Həmid

statusu almış Kəlbəcər 1993-cü il 2 aprel tarixində Ermənistan Silahlı Qüvvələri tərəfindən işğal edildi. İşğal zamanı 511 dinc sakin qətlə yetirildi, 321 nəfər əsir və itkin düşdü, Rayonun 53 min nəfərdən çox əhalisi didərgin salındı. İşğal nəticəsində Kəlbəcərdə yerləşən 97 məktəb, 9 uşaq bağçası, 116 kitabxana, 43 klub, 42 mədəniyyət evi, tarixdiyarşünaslıq muzeyi, 9 xəstəxana və onlarla digər sosial obyekt tamamilə dağıdılmış və talan edilmişdir.

Ermənistan həmçinin bölgədə qanunsuz məskunlaşdırma siyasəti həyata keçirmiş, bu isə beynəlxalq hüququn kobud şəkildə pozulması idi. BMT Təhlükəsizlik Şurasının 822 sayılı Qətnaməsində Kəlbəcərin qeydşərtsiz azad edilməsi tələb olunsa da, Ermənistan buna məhəl qoymamışdır.

2020-ci ilin 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı Azərbaycan Ordusu Kəlbəcərin şimal hissəsində mühüm strateji yüksəklikləri işğaldan azad edərək Ermənistanın Basarkeçər-Kəlbəcər istiqamətində hərəkət imkanlarını məhdudlaşdırmışdır. Prezident cənab İlham Əliyevin sözləri ilə desək, "Strateji nöqtələri götürərək Ermənistan ordusunun hərəkətlərini demək olar ki, iflic vəziyyətə

salmışdıq." Bununla düşmən hərbi baxımdan tam həllolunmaz vəziyyətə salınmış, nəticədə Üçtərəfli Bəyanata əsasən 25 noyabr 2020-ci ildə Kəlbəcər döyüşsüz Azərbaycana qaytarıldı. Bu, Azərbaycanın siyasi-hərbi gücünün parlaq təzahürü idi.

Erməni sakinlərin bölgəni boşaldarkən evləri, bağları yandırması, infrastrukturun qəsdən məhv edilməsi bir daha erməni vandalizminin mahiyyətini göstərdi. Beynəlxalq hüquqa əsasən, işğal olunmuş ərazilərdə ekologiyaya ziyan vurulması və mülki obyektlərin dağıdılması hərbi cinayət hesab olunur. Kəlbəcərdə baş verənlər isə bu cinayətlərin ən bariz nümunələridir.

2023-cü il 31 iyul tarixli Sərəncama əsasən, 25 noyabr Kəlbəcər şəhəri günü elan edilmişdir. Bu, bölgənin yenidənqurulma prosesinin dövlət səviyyəsində önəmini vurğulayan mühüm qərardır. 2024-cü il 1 may tarixində təsdiqlənmiş Baş Plan şəhərin inkişafının müasir urbanizasiya prinsiplərinə uyğun qurulmasını nəzərdə tutur: ri, əhalinin sayı 7 500-dən 17 000 nəfərə yüksələcək. Yaşayış fondu 488 min m² təşkil edəcək, 4 məktəb, 4 bağça, xəstəxanalar və sosial obyektlər inşa ediləcək, şəhərin 22%-i yaşıllıqlardan ibarət olacaq. Velosiped və avtomobil yolları müasir standartlara uyğun qurulacaq.

Bu plan Kəlbəcərin gələcəkdə regionun ən inkişaf etmiş şəhərlərindən birinə çevriləcəyinə zəmin yaradır. Kəlbəcərdə 524 ailəlik yaşayış kompleksinin birinci mərhələsi artıq istifadəyə verilib, 201 ailə məskunlaşdırılıb. "Townhouse" tipli evlər, çoxmənzilli binalar, parklar, sosial obyektlər sakinlər üçün müasir yaşayış standartları təqdim edir. Aşağıdakı kənd və məhəllələr üzrə genişmiqyaslı layihələr davam edir: Yanşaq kəndi - 218 ailəlik, Zallar kəndi - 487 ailəlik, Zar kəndi - 855 ailəlik.

Hər üç yaşayış məntəqəsinə də məktəblər, bağçalar, sosial obyektlər və

fərdi evlər tikilir. Bu kəndlərin hər biri gələcəkdə nümunəvi "ağıllı kənd" modelinə uyğun salınacaqdır. Toğanalı-Kəlbəcər-İstisu avtomobil yolu- 82 km-lik bu yol Kəlbəcərin ölkənin digər bölgələri ilə əlaqəsini təmin edən strateji layihədir: 5 tunelin ümumi uzunluğu 25,9 km-dir; Murovdağ tuneli dünyanın ən uzun avtomobil tunellərindən biridir; Tikintinin 87%-i tamamlanıb. Kəlbəcər enerji potensialı böyük olan bölgələrdəndir. Burada:

"Çıraq-1", "Çıraq-2", "Soyuqbulaq", "Aşağı Vəng", "Nadixanlı", "Çaykənd" KSES-ləri yenidən qurulub; Meydan çayı üzərində yeni stansiyalar istifadəyə verilib. Bu stansiyalar rayonun enerji təminatını müasir səviyyəyə qaldırır və regional enerji təhlükəsizliyinə mühüm töhfə verir. Kəlbəcərin ən məşhur sərvətlərindən biri İstisu mineral suyudur. 2021-2025-ci illərdə Prezident cənab İlham Əliyevin Kəlbəcəre etdiyi çoxsaylı səfərlər bölgənin yenidən qurulmasını dövlət siyasətinin prioritet istiqaməti olduğunu təsdiqləyir. Hər bir səfər çərçivəsində yeni layihələrin təməlqoyulması, açılış mərasimləri və yerlərdə görülən işlərə nəzarət həyata keçirilmişdir. Bu səfərlər Kəlbəcərin dirçelişinin birbaşa dövlət başçısının nəzarətində olduğunu göstərir.

25 noyabr - Kəlbəcər şəhəri günü yalnız bir rayonun deyil, bütövlükdə Azərbaycanın qələbə tarixinin simvoludur. İşğala məruz qalmış bir torpağın yenidən dirçelişi xalqımızın iradəsinə, dövlətimizin qüdrətinə və Prezident İlham Əliyevin siyasi-hərbi liderliyinin nəticələrini təcəssüm etdirir. Bu gün Kəlbəcər müasir şəhərsalmanın nümunəsi, enerji və turizm mərkəzi, milli irsin bərpa edildiyi məkandır. Kəlbəcərin yenidən doğuşu Böyük Qayıdışın uğur strategiyasının ən təsirli nümunələrindən biridir və bu proses Azərbaycanın iqtisadi, sosial və mədəni inkişafına güclü töhfə verməkdə davam edir.

FELYETON

Buray və bizim qızlar...

Buray Bakıya gəlmişdi o gün. Xoş gəlib, səfa gətirmişdi. Yəni bu, köhnə xəbər də deyil. Türkiyədə içi Buray qarışıq, o müğənni qalib ki, gəlib Bakıda konsert verməsin?... Və biz də o konsertlərə bəla qiymətə bilet alıb iştirak etməyək, hələ arada həyəcədən, sevgidən, çıxırmaqdan ürəyimiz də gəlməsin...

Bəs bizim müğənnilər necə, Türkiyədə niyə konsert vermirlər? Türklər bizim müğənniləri sevmir? Bəlkə heç tanımırırlar? Belə isə biz türk müğənniləri nə üçün bu qədər sevirik? Sevmək nədir, çoxumuz onların uğurunda canımızı qurban verməyə hazırıq. Aqlımız yoxdur, yoxsa, şüurumuz yerində deyil?..

Burayı Bakıda bir alqışladılar, gəl, görəsən. Sosial şəbəkələrdən birində izlədim konsertdən bir hissəni. Gedənlər bilər, mən görmədim, ona görə də soruşuram. Burayın konsertinə kişi xeylağı gəlmişdi, yoxsa hamısı qızlar idi?

Qızlar deyirəm ey sizə... Burayı ayaq üstündə, rəqs edə-ədə, yellənə-yellənə, telefonlarını da yellə-yellədə, müğənninin hər anını çəke-çəke dinləyirdi qızlar. Qızlardan aradabir elə səslər çıxırdı ki, deyirdin bəs dəniz təlatümə gəlib uğuldayır, ya da zəlzələ baş verməzdən əvvəl yer titrəyir.

Beləcə, baxdım-baxdım, sonra da dedim: İlahi-pərvərdigara, görəsən bizim bu türk müğənnilərə sev-

gimizin axırı necə olacaq? Mən popdan-topdan anlamıram, görəsən, bu Buray başqalarından fərqli nə oxuyur ki, bu qızlar yesir oldular? Yox, səhvim var, deyəsən. Bəlkə Burayın xarici görünüşü... Vallah, Burayın xarici görünüşündə də elə cəlbədicilik yoxdur, deyəm ki, qızlar Burayın yaraşığı qarşısında ayaqüstə qalıb bu səsləri çıxarırlar, onu anbaan telefonun yaddaşına köçürürdülər.

Çox fikirləşirəm... Nə deyə bilərəm ki, hər kəsin öz işidir. Lakin ikicə-üçcə sualımı dinləyin, xahiş edirəm. Cavabını da versəniz, şad və xürrəm olaram:

1. İstanbulun böyük bir küçəsində mikrofon əlində səhərdən axşamədək gəzəsən, insanlar arasında sorğu keçirəsən ki, bir azərbaycanlı müğənni adı de, 100 nəfərdən 1-2-si bizimkilərdən birinin adını deyə bilər, görəsən?

2. Azərbaycandan filan müğənni gəlsə, onun konsertinə gedərsən?..

3. Ay qızlar, azərbaycanlı filan müğənninin konsertində əvvəldən axıra ayaq üstündə qalıb, onu telefonun yaddaşına köçürərsən, hansı mahnısına rəqs edərsən?

Bu sualların cavabını kimsə onlardan soruşub mənə deyərsə, söhbətimin davamını o zaman edəcəyəm. Hələlik isə bu qədər. Cavabları alana qədər Burayla bizim qızların mənzərəsi bir an da gözələrim önündən getməyəcək, çünki gedə də bilməz.

Mətanət Məmmədova

Azərbaycan 7 ölkə ilə vizasız rejim sazişlərini təsdiqlədi

Azərbaycanın bəzi ölkələrlə imzaladığı ümumvətəndaş, diplomatik, xidməti, xidməti-rəsmi və xüsusi pasport sahiblərinin vizadan qarşılıqlı azad edilməsi haqqında sazişlər ratifikasiya olunub. SİA xəbər verir ki, bununla bağlı yeddi müvafiq qanun layihəsi Milli Məclisin dünənki plenar iclasında müzakirə olunub.

İclasın gündəliyindəki həmin məsələlər "Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Maldiv Respublikası Hökuməti arasında ümumvətəndaş pasport sahiblərinin viza tələbindən qarşılıqlı azad edilməsi haqqında Saziş" in, "Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Anqola Respublikası Hökuməti arasında diplomatik və xidməti pasport sahiblərinin vizadan qarşılıqlı azad edilməsi haqqında Saziş" in, "Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Bəhreyn Krallığı Hökuməti arasında diplomatik pasport sahiblərinin viza tələblərindən azad edilməsi haqqında Saziş" in, "Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Cibuti Respublikası Hökuməti arasında diplomatik və xidməti pasport sahiblərinin viza tələblərindən azad edilməsi haqqında Saziş" in, "Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Dominikan Respublikası Hökuməti arasında diplomatik və xidməti/rəsmi pasport sahiblərinin viza tələbindən azad edilməsi haqqında Saziş" in, "Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Qvineya-Bisau Respublikası Hökuməti arasında diplomatik, xidməti və xüsusi pasport sahiblərinin vizadan qarşılıqlı azad edilməsi haqqında Saziş" in və "Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Surinam Respublikası Hökuməti arasında diplomatik və xidməti pasport sahiblərinin viza tələbindən azad edilməsi haqqında Saziş" in təsdiqi barədə qanun layihələridir. Sənədlər müzakirələrdən sonra səs verməyə qoyularaq bir oxunuşda qəbul edilib.

Son iki yüz ilin tarixi dövrlərinə nəzər saldıqda bir daha məlum olur ki, ermənilər hər məqamda xaricdən aldıkları hərbi, siyasi, maliyyə dəstəyinə arxalanaraq azərbaycanlılara qarşı kütləvi qətləmlər, soyqırımı aktları həyata keçiriblər. Bu baxımdan dünyanın tanınmış tarixçiləri, tədqiqatçıları, araşdırmaçı jurnalistləri və siyasətçiləri dünya xalqları arasında ən çox soyqırımına məruz qalan xalqlardan biri də azərbaycanlıları olduğunu qeyd edirlər. Bu reallıqdan çıxış edən tərəqqipərvər xalqlar erməniləri insanlıq üçün ən vəhşi toplum hesab edir və bunu öz dillərində kitablara salır, rəsm əsərlərində əks etdirir, yetişməkdə olan gənclərinə çatdırırlar.

Yalnız son iki yüz il ərzində ermənilər tərəfindən iki milyona yaxın azərbaycanlı qətlə yetirilmiş, yüz minlərlə insan isə sağlamlığından məhrum olmuşdur. Təkcə XX əsrdə xalqımız dörd dəfə - 1905-1907-ci, 1918-1920-ci, 1948-1953-cü və 1988-1993-cü illərdə ermənilər tərəfindən soyqırımı və etnik təmizləmələrə məruz qalıb. 1918-ci il mart soyqırımı zamanı ermənilər Bakı, Naxçıvan, Şamaxı, Quba, Qarabağ, Zəngəzur, Kürdəmir, Lənkəran, Gəncə və digər bölgələrdə minlərlə azərbaycanlıyı qətlə yetirmişlər. Erməni vandalizminin canlı şahidlərindən olmuş alman səyyahı və tədqiqatçısı A.Y.Kluqe qələmə aldığı xatirələrində yazır ki, ermənilər azərbaycanlı məhəllələrinə soxularaq hamını öldürür, qılıncla parçalayır, süngü ilə dəlmə-dəşik edirdilər. Qırğından bir neçə gün sonra bir çuxurdan çıxarılan 87 azərbaycanlı cəsədinin qulaqları, burunları kəsilmiş, qanrıları yırtılmış, cinsiyyət orqanları doğranmışdı. Ermənilər uşaqlara da, yaşlılara da rəhm etməmişdilər. Martin 30-u, 31-i və aprelin 1-də ermənilər bolşevik Rusiyanın hərbi yardımı ilə təkcə Bakıda 15 min azərbaycanlıyı qətlə yetiriblər. Erməni vəhşiləri Bakıda, Şamaxıda, Qubada, Xaçmazda, Ağsuda, Kürdəmirdə, Salyanda, 50 mindən çox soydaşımızın həyatına son qoydular. Şamaxı qəzasında 58, Quba qəzasında 112, Gəncə quberniyasında 272, İrəvan quberniyasında 211, Qars vilayətində 82 yaşayış məntəqəsi, yerlə yeksan edilmiş, yüz minlərlə azərbaycanlı qətlə yetirilmiş, bir milyondan çox soydaşımız tarixi-etnik torpaqlarından didərgin salınmışdır. Rus diplomatı general Mayevski "Ermənilərin törətdiyi kütləvi qırğınlar" kitabında qeyd edir ki, zərərli təsirlər nəticəsində yaratdığı illüziyanın müdafiəsi üçün qanlı fədakarlığa hazır olan qudurğan, inadkar erməni gəncləri yetişir: "Ali məktəbdən tutmuş lap adicə ibtidai məktəblərə qədər bütün erməni məktəbləri Avropa paytaxtlarında ifrat dərəcəyə çatdırılmış erməni təbliğatçıların qızğın fəaliyyət meydanına çevrilmişdi. Vətənpərvərlik mədəhiyyə və məhəllələri, kəskin satira və təmsillər müəllimlər mühitindən yeniyetmələrin odlu qəlbinə düşürdü, onlarda müsəlmanların mənfur hakimiyyətinə qarşı qəzəb, kin-küdrət hissini heç kimə məlum olmayan gələcəyin fantastik illüziyalarının bütöv bir silsiləsini alovlandırır. Beləliklə, 3- 4 il ərzində onların yaratdığı illüziyanın müdafiəsi üçün qanlı fədakarlığa hazır olan qudurğan, inadkar gənclər yarandı".

Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevin imzaladığı "Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü" Fərmandan sonra...

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti yarandıqdan sonra Nazirlər Şurası 1918-ci il iyulun 15-də bu faciələrin tədqiqi məqsədilə Fövqəladə İstintaq Komissiyasının yaradılması haqqında qərar qəbul etdi. Komissiya mart soyqırımını - ilkin mərhələdə Şamaxıdakı vəhşilikləri, İrəvan quberniyası ərazisində ermənilərin törətdikləri ağır cinayətləri araşdırdı. Dünya ictimaiyyətinə bu həqiqətləri çatdırmaq üçün Xarici İşlər Nazirliyi nəzdində xüsusi qurum yaradıldı. Martin 31-i Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti tərəfindən Ümummilli Matəm Günü elan olundu. Bununla da azər-

Erməni terroru sivil dünyaya ləkədir

baycanlılara qarşı yürüdülmə soyqırımı və bir əsrdən artıq davam edən torpaqlarımızın işğalı proseslərinə tarixdə ilk dəfə siyasi qiymət verməyə cəhd göstərildi. Lakin Cümhuriyyətin süqutu bu sahədə başlanmış işi yarımcıq qoydu. AXC-nin hüquqi varisi olan müstəqil Azərbaycan dövləti erməni vəhşiliyinin tədqiq olunması və dünya xalqlarına çatdırılmasında əhəmiyyətli işlər görməkdədir. Xüsusilə də, Azərbaycan xalqının Ümummilli Lider Heydər Əliyevin "Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında" 1998-ci il 26 mart tarixli Fərmanı ilə soyqırımı aktlarına siyasi-hüquqi qiymət verilməsi bu sahədə aparılan tədqiqatlara, həqiqətin üzə çıxarılması istiqamətində səylərin artırılmasına təkan verdi. Fərmanda deyilir: "1813-cü və 1828-ci illərdə imzalanan "Gülüstan" və "Türkmənçay" müqavilələri Azərbaycan xalqının parçalanmasının, tarixi torpaqlarımızın bölünməsinin əsasını qoydu. Azərbaycan xalqının bu milli faciəsinin davamı kimi onun torpaqlarının zəbti başlandı. Qısa bir müddətdə bu siyasət gerçəkləşdirilərək ermənilərin kütləvi surətdə Azərbaycan torpaqlarına köçürülməsi həyata keçirildi. Soyqırımı Azərbaycan torpaqlarının işğalının ayrılmaz bir hissəsinə çevrildi. İrəvan, Naxçıvan və Qarabağ xanlıqlarının ərazilərində məskunlaşdırılan ermənilər orada yaşayan azərbaycanlılarla müqayisədə azlıq təşkil etmələrinə baxmayaraq öz havadarlarının himayəsi altında "Erməni vilayəti" adlandırılan inzibati bölgünün yaradılmasına nail oldular. Belə süni ərazi bölgüsü ilə, əslində, azərbaycanlıların öz torpaqlarından qovulması və məhv edilməsi siyasətinin bünövrəsi qoyuldu. "Böyük Ermənistan" ideyaları təbliğ olunmağa başladı. Bu uyduara dövlətin Azərbaycan torpaqlarında yaradılmasına "bəraət qazandırmaq məqsədilə" erməni xalqının tarixinin saxtalaşdırılmasına yönəlmiş geniş miqyaslı proqramlar reallaşdırıldı. Azərbaycanın və ümumən Qafqazın tarixinin təhrif olunması həmin proqramların mühüm tərkib hissəsini təşkil edir".

Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevin imzaladığı "Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü" Fərmandan sonra hər il martın 31-i "Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü" elan edilmişdir. Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyev əsaslı olaraq tarixi çıxışlarında qeyd edirdi ki, ermənilərin torpaqlarımızda törətdiyi soyqırımlar kütləvi nəşrlərdə və informasiya vasitələrində daim əks olunmalı və geniş formada dünya birliyinə çatdırılmalıdır.

Tarixin ən böyük yanlışlığı

Araşdırmalarla sübuta yetirilir ki, ermənilərin Azərbaycan ərazilərinə köçürülməsi məqsədli xarakter daşıyıb. Bu köçürülmə siyasətinin arxasında isə Rusiya çarları dayanmışdı. İ.Şopenin 1852-ci ildə nəşr etdirdiyi "Erməni vilayətinin Rusiya imperiyasına bir-

ləşdirilməsi dövrünün tarixi abidəsi" əsərində aydın şəkildə qeyd olunur. Onun qələmə aldığı əsərində qeyd olunanlara görə, 1852-ci Rusiya-Osmanlı müharibəsindən sonra indiki Qərbi Azərbaycan ərazilərində 752 kənddən 521-i İrəvan əyalətinə, 179-u Naxçıvan əyalətinə, 52-si isə Ordubad dairəsinə aid idi. Siyahıyaalmanın nəticələrinə görə, köçürülməyəcək vilayətlərdə 81749 nəfər müsəlman, 25151 nəfər erməni qeydə alınmışdı. 1832-ci il siyahıyaalmasına görə, İrəvan əyalətindəki kəndlərdən 463-də müsəlmanlar (Azərbaycan türkləri), 98-də ermənilər, 63 kənddə isə Azərbaycanlılar və ermənilər qarışıq yaşayırdılar. Beləliklə, erməni köçkünlər boşaldılmış 126 azərbaycanlı kəndində, azərbaycanlılar yaşadığı 70 kənddə, 22 qarışıq və 47 erməni kəndində məskunlaşmışdı.

Bu və digər faktlara istinadən dünyanın ən vəhşi və vandal toplumunun ermənilərdən ibarət olduğunu desək səhv etmərik. Ermənilər o dərəcə vəhşi və idarəolunmaz terror əməlinə malik toplumdur ki, sovetlər dönməndə belə öz mərkəli niyyətlərindən və məqsədlərindən əl çəkməmişlər. Hətta İkinci Dünya müharibəsindən qısa müddət sonra yaralar sağalmamış, daxili problemlər aradan qaldırılmamış erməni kilsəsi sovet rəhbərliyindən, xüsusilə də İosif Stalindən Azərbaycanın tarixi torpaqlarından onlara yeni ərazilərin verilməsi tələbi ilə müraciət etmişlər. 1945-ci il aprelin 19-da bütün ermənilərin VI katolikosu, arxiyepiskop Gevork Çeorekçyan SSRİ dövlətinin rəhbəri İ. Stalinə 11 bənddən ibarət ərizə ilə müraciət edir və onunla görüşür. Bu görüş zamanı İ. Stalin katolikosu xarici ölkələrdə yaşayan ermənilərin Ermənistan SSR-ə köçməyə və bundan əlavə Türkiyə Cümhuriyyətindən qondarma "Qərbi Ermənistan" adlanan torpaqların geri alınacağını söyləyir. Katolikosun ərizəsinin üstünə "Razıyam. Xalq Komissarları Sovetinin sədri İosif Stalin. 19.04.1945-ci il" dərkənarını qoyur. Nəticə etibarilə 1945-ci il noyabrın 21-də SSRİ XKS-ti "Sovet Ermənistanına xarici ölkələrdən qaytarılmalıları ilə bağlı tədbirlər" haqqında 2947 sayılı qətnamə qəbul edir. Bu qərarı alan Ermənistan SSR rəhbəri G.Arutunov İ.V.Stalinə Azərbaycanın qala qapısı, uluları, qoy DQMV-nin Şuşa rayonu istisna olunmaqla ərazisi Ermənistanla verilsin. Ancaq bir şərtlə azərbaycanlıların yaşadığı Ve-

di, Qarabağlar və Yeğeqnadzor rayonları Naxçıvana birləşdirilsin, habelə, vaxtilə Gürcüstana və Dağıstana verilən Azərbaycan torpaqları geri qaytarılsın. M.C.Bağirovun tutarlı tələbi qarşısında aciz qalan ermənilər iddialarından geri çəkilir.

Erməni separatizminə 2020-ci il sentyabrın 27-də son qoyuldu

Bununla belə ermənilər 1946-cı il oktyabrın 19-da SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin xarici ölkələrdə yaşayan ermənilərin Ermənistan SSR ərazisinə köçürülməsi ilə bağlı "Xarici ölkələrdən vətənləri Sovet Ermənistanına qayıdan milliyətcə erməni olan şəxslərin SSRİ vətəndaşlığı almaq qaydaları haqqında" adlı qərarın verilməsinə nail oldular. Məhz xaricdən bölgəyə köçürülən ermənilər 1988-89-cu illərdə Azərbaycana qarşı terror aktları həyata keçirməyə başladılar. Əsrlərlə öz tarixi torpaqlarında yaşamış 250 mindən çox azərbaycanlı dedə-baba torpaqlarından zorla deportasiya edilmişdir. Deportasiya zamanı 225 nəfər qətlə yetirilmiş, 300 nəfər müxtəlif bədən xəsarətləri almış, 2000-ə yaxın azərbaycanlı türklərinin yaşadığı kəndlər boşaldılmış, azərbaycanlılara məxsus tarixmədəni abidələr və qəbiristanlıqlar dağıdılmış, tarixi-coğrafi adlar dəyişdirilmiş, insanların mülkləri və şəxsi əşyaları əvəzsiz mənimsənilmişdir. Ermənilər vəhşi əməlləri ilə beynəlxalq sənədlərin müddəalarını kobudluqla pozmuşlar: BMT Nizamnaməsi; "İnsan Hüquqlarının Ümumi Bəyannaməsi" (1948); "İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi haqqında" Avropa Konvensiyası (1950); Mülki və siyasi hüquqlar haqqında" Beynəlxalq Pakt (1966); "Dini əqidə əsasmda diskriminasiya və dözülməzliyin bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında" Bəyannamə (1986); "Hərbi cinayətlər və bəşəriyyət ələhinə olan müddət tarixinin tətbiq edilməsi haqqında" Konvensiya (1968) və s. Beynəlxalq qanunları erməni toplumu kobud ikildə pozaraq azərbaycanlıları öz doğma yurd yuvalarından didərgin salmışlar. Bunla kifayətlənməyib Qarabağa qarşıda iddialar irəli sürmüş və xaricdəki himayədarlarından hərbi - siyasi dəstək almaqla ərazidə yaşayan dinc insanlara qarşı görünməmiş vəhşiliklər törətmişlər. Halbuki bu ərazilərdə yaşayan əhəlinin, bir neçə kənd istisna olmaqla, bütünlükdə azərbaycanlılardan ibarət olub. 1923-cü ilə qədər, yəni Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti yaradılana qədər Dizax, Vərəndə, Çiləbird, Xaçın, Talış məlikliyi Xəmsə adlanırdı. Qarabağ xalqası, Qarabağ geyim növləri, əltikmə işləri nəinki Azərbaycanda, hətta bütün Şərq ölkələrində tanınmışdı və yüksək qiymətləndirilirdi.

Qarabağda özünəməxsus çəki və ölçü vahidi mövcud idi. Qarabağ şairlərini birləşdirən Məclisi-Üns və Məclisi-fəramuşan öz üslubu ilə seçilirdi. Qarabağ musiqi məktəbi isə, hətta bütün Şərqdə məşhur idi. Pənahəli xanm Qarabağın paytaxtı olaraq tikdirdiyi (1750-1757) Şuşa Zaqafqaziyanın konservatoriyası hesab olunmuşdur. XVIII əsrin sonları - XIX əsrin başlanğıcında Rusiyanın Cənubi Qafqazda, o cümlədən, Azərbaycanda işğalçılıq fəaliyyəti gücləndi. İbrahim xan Rusiya qoşunlarının komandanı R.D. Sisianovla (1802-1806) Kürəkçayda müqavilə bağladı. Kürəkçay müqaviləsinə əsasən, Qarabağ xanlığı məhz müsəlman - Azərbaycan torpağı kimi Rusiyaya ilhaq olundu. Tarixi reallığı əks etdirən Kürəkçay müqaviləsi Qarabağın Azərbaycan xalqına məxsus olduğunu sübut edən ən mötəbər sənəddir. 2020-ci il sentyabrın 27-də başlayan və 44 gün çəkən Vətən Müharibəsi ilə 30 illik erməni işğalına son qoyuldu, Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü və suverenliyini bərpa etdi.

Bu gün Azərbaycan əraziləri rahat nəfəs alır. Bölgədə separatizmə son qoyulması ilə genişmiqyaslı quruculuq, təmir, tikinti işləri həyata keçirilir. İnsanlarımız doğma yurd-yuvalarına qayıtmaqla bölgəni daha da inkişaf etdirir, gözəlləşdirir və əsrarəngiz diyara çevirirlər.

İLHAM ƏLİYEV

Kənddə həyat: daha sağlam, daha etibarlı

Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi

nəffüs yolları təmizlənir, immun sistemi daha aktiv olur və virus və bakterial infeksiyalar riski azalır. Bizim ölkəmizdəki bütün xəstəxanaların çevrəsinin şam ağacları ilə əhatələnməsi də buna xidmət edir.

Təmiz kənd havası oksigenlə zəngindir ki, bu da bütün orqan və sistemlərə faydalı təsir göstərir. Kənd yerlərində qısa müddət yaşadıqdan sonra bir çox insan rifah halının yaxşılaşdığını bildirir: qan təzyiqi normallaşır, baş ağrıları daha az olur və xroniki yorğunluq aradan qalxır. Maraqlıdır ki, günəş işığı tə-

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə "Regionların sosial-iqtisadi inkişafının təşviq edilməsi" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb.

Əgər şəhərdə yaşayırsınızsa, böyük ehtimalla siz də bir çox şəhər sakini kimi təbiətə daha yaxın olmağı arzulayırsınız, çünki kənd həyatının sağlamlıq üçün faydaları barədə məlumatlısınız. Sakin atmosfer, təmiz hava və həyatı torpaq sahəsi olan kənd evi bütün ailə üçün daha yaxşı və sağlam bir həyat vəd edir. Bəs təbiətlə harmoniyada yaşamaq immunitetə, sağlamlığa necə təsir edir?

Təbii ki, kənddə təmiz hava və daha yaxşı mühit var, daha az zərərli emissiya olduğu üçün oksigen də boldur. Açıq havada daha aktiv həyat tərzini keçirdikləri üçün kənd sakinlərində immunitet sistemi təbii olaraq güclüdür. Sakin mühit, stress və əsəb gərginliyini azaldır, uşaqlar üçün təhlükəsizlik də böyük avantajdır. Amma bütün digər amilləri kənara qoysaq, kənd həyatının əsas üstünlüklərindən biri məhz təmiz hava və təbiətə yaxınlıqdır. Şəhərdəki ucsuz-bucaqsız tıxacalar və sənaye tullantılarının yaratdığı çirkləndirici hava kənddə yoxdur, buna görə də ağciyərlər və ürək kənddə daha rahatdır. Şəhər sakinləri gündəlik olaraq işlənmiş qazlardan və sənaye tullantılarından çıxan PM2.5 hissəciklərini udurlar ki, bu hissəciklər ağciyərlərin dərinliyinə nüfuz edir və orada qalır və xroniki xəstəliklərin riskini artırır. Kənd yerlərində bu zərərli maddələrin konsentrasiyası xeyli aşağıdır və bu da tənəffüs sistemində və bütövlükdə bədəndə düşən yükü azaldır.

Bundan əlavə, ağaclar və yaşıl sahələr təbii filtrlər rolunu oynayır. Meşə havası sözüən əsl mənada daha sterilizir: məsələn, şam meşəsindəki 1 kubmetr havada bitkilər tərəfindən yayılan xüsusi uçucu maddələr olan fitonsidlər sayəsində 300-dən az bakteriya var. İynəyarpaqlı ağacların fitonsidləri güclü antibakterial xüsusiyyətlərə malikdir, atmosferi təmizləyir və hətta patogenləri yatırır. Alimlər hesablayıblar ki, bir hektar şam meşəsi gündə 5 kq-a qədər, bir hektar ardıc isə 30 kq-a qədər fitonsid ifraz edir. Təəccüblü deyil

hər lərdə yaşayanların kənd yerlərində yaşayanlara nisbətən psixoloji xəstəliklər riski 20%, əhval pozğunluqları (məsələn, depressiya) riski isə təxminən 40% daha yüksəkdir.

Təbiətdə yaşamaq adətən ailə olaraq birlikdə daha çox vaxt keçirməyi təbliğ edir. Pikniklər, ailə yeməkləri uşaqların daha təhlükəsiz şəraitdə böyümələrinə inanmalarını təmin edir, onlar özlərini güvəndə hiss edirlər. Böyüklər narahat iş mühiti, tıxacla, şəhər stressi ilə bağlı daha az narahat olduqda, ailə atmosferi daha mehriban olur və bu da uşaqlara müsbət təsir göstərir. Həmçinin qeyd etmək lazımdır ki, kənd yerlərində yaşayan insanlar qonşuluq münasibətləri qurmağa daha çox meyillidirlər. Yaxşı qonşuluq əlaqələri isə daha çox ünsiyyət və daha çox sosiallaşmaq, bu da dolayısı ilə daha sağlam həyat tərzini deməkdir. Unutmayın, sağlamlıq əvəzsiz nemətdir və ətraf mühit onun qorunmasında mühüm rol oynayır. Kənd yerlərində sağlam həyat bu gün özünü və uşaqlarınıza verə biləcəyiniz ən yaxşı töhfədir.

Lalə Mehralı

ki, şam meşələrində gəzinti ənənəvi olaraq tənəffüs sistemini gücləndirmək üçün tövsiyə olunur. Fitonsidlərlə zəngin havaya müntəzəm məruz qalma xəstəlikləri əhəmiyyətli dərəcədə azaldır: tə-

miz hava ilə birlikdə hətta qan təzyiqini də aşağı sala bilər. Britaniyalı həkimlər müəyyən ediblər ki, cəmi 20 dəqiqə günəş altında qalma sağlam insanlarda qan təzyiqini əhəmiyyətli dərəcədə aşağı salır və infarkt və ya insult riskini azaldır. Fakt budur ki, ultrabənövşəyi işığa məruz qalma dərəcəsinin qan damarlarını genişləndirən azot birləşmələrini ifraz etməsinə səbəb olur və həmçinin immunitet və maddələr mübadiləsi üçün vacib element olan D vitamini istehsal edir. Beləliklə, təmiz, kənd mühiti ailənin fiziki sağlamlığına birbaşa təsir göstərir: ağciyər və ürək funksiyası yaxşılaşır, xroniki tənəffüs xəstəlikləri yüngülləşir və

toz və işlənmiş qazlara qarşı allergiya daha az yaygındır.

Böyük şəhərlərin tələsi sinir sistemi üçün ciddi problemdir. Təəccüblü deyil ki, bir çox insan şəhərdən kəndə qaçdıqdan sonra rahatlıq, yüngüllük hiss edir. Sükut, tənəffüs və təbiətdəki təbii səslər - yarpaqların xışıltısı, quşların nəğməsi, çayın şırıltısı psixi sakitləşdirici təsir göstərir. Ətrafda izdiham, signal verən maşınlar olmadıqda stress səviyyəsi xeyli azalır. Bir neçə araşdırmaya görə, şəhər sakinləri təbiətə daha yaxın yaşayan insanlara nisbətən narahatlıq pozğunluqları və depressiya ilə daha çox qarşılaşırlar. Xüsusilə, beynəlxalq sorğular göstərir ki, böyük şə-

Azərbaycanda hərbi xidmət müddəti 6 ay azaldıldı

Milli Məclisin dünənki iclasında "Hərbi xidmətkeçmə haqqında" Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə" və "Hərbi vəzifə və hərbi xidmət haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi birinci oxunuşda müzakirəyə çıxarılaraq qəbul edilib. Musavat.com-un məlumatına görə, layihə barədə Müdafiə, təhlükəsizlik korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri Arzu Nağıyev məlumat verib. Komitə rəhbəri bildirib ki, hazırda Silahlı Qüvvələrin yüksək tələbat olan ixtisaslara malik olan hərbi qulluqçularla (həkim, IT mütəxəssisi, maliyyəçi, hüquqşünas və s.) kompleksləşdirilməsində, habelə səfərbərlik ehtiyatlarının zabit heyəti ilə formalaşdırılması məqsədilə bəzi qanunvericilik aktlarında dəyişiklik edilməsinə zərurət yaranıb.

"Belə ki, mövcud qanunvericiliyə əsasən, ali təhsilli çağırışçılar 1 il müddətli həqiqi hərbi xidmət keçdikdən sonra zabit hazırlığı üzrə kursu müvəffəqiyyətlə bitirərək bağlaşma əsasında könüllü surətdə 1 il 6 ay müddətinə zabitlərin həqiqi hərbi xidmətinə qəbul edilə bilərlər. Bu da, öz növbəsində həmin şəxslərin Silahlı Qüvvələrdə ümumilikdə 2 il 6 ay xidmət etmələri və həmin şəxslərin zabitlərin həqiqi hərbi xidmətinə maraq göstərməmələri ilə nəticələnir. Təqdim edilən Qanun layihəsi zabitlərin həqiqi hərbi xidmətkeçməsi qaydalarının və bir sıra normaların təkmilləşdirilməsi məqsədilə hazırlanıb". A.Nağıyev qanun layihəsində aşağıdakı dəyişikliklərin nəzərdə tutulduğunu açıqlayıb:

1) Ehtiyatdan müddətli həqiqi hərbi xidmətə çağırılan və ya bağlaşma əsasında həqiqi hərbi xidmətə könüllü daxil olan zabitlərin dinc dövrdə həqiqi hərbi xidmət müddətinin 6 ay azaldılaraq 1 il müəyyən edilməsi;

2) Müddətli həqiqi hərbi xidmət dövründə zabit hazırlığı kursunu müvəffəqiyyətlə bitirərək zabitlərin həqiqi hərbi xidmətinə könüllü daxil olan ali təhsilli müddətli həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçularına leytenant

hərbi rütbəsinin verilməsi;

3) "Hərbi vəzifə və hərbi xidmət haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun və normayaratma texnikasının tələblərinə uyğun olaraq, "Hərbi xidmətkeçmə haqqında Əsasnamə"də bir sıra normaların uyğunlaşdırılması, ifadələrin dəqiqləşdirilməsi və texniki xarakterli dəyişikliklərin edilməsi".

Komitə sədri qeyd edib ki, qanun layihəsinin qəbul edilməsi Silahlı Qüvvələrin peşəkar zabit heyəti ilə, xüsusilə də yüksək tələbat olan ixtisaslara malik olan hərbi qulluqçularla kompleksləşdirilməsinə əhəmiyyətli töhfə verməklə yanaşı, zabit kimi 1 il hərbi xidmət keçmiş daha hazırlıqlı şəxslərin hesabına səfərbərlik ehtiyatının formalaşdırılmasına, bununla da bu sahədə olan problemlərin həllinə xidmət edəcək: "Layihə komitəmizdə müzakirə edilib və birinci oxunuş üçün plenar iclasa tövsiyə edilib". Layihə səsə qoyularaq qəbul edilib.

Facebook və Instagram yeniyetmələr üçün təhlükəlidir - ABŞ məhkəməsi

ABŞ-da məhkəmə sənədləri üzə çıxarıb ki, Meta 2020-ci ildən etibarən Facebook və Instagram istifadəçilərinin psixoloji sağlamlığına mənfi təsir göstərdiyini bil-sə də, bu məlumatları ictimaiyyətə açıqlamayıb. Musavat.com xəbər verir ki, şirkət daxilində aparılan araşdırmada bir həftə sosial şəbəkədən uzaq qalan insanların özlərini daha az depressiv, narahat və tənha hiss etdiyi, həmçinin sosial müqayisə təzyiqinin azaldığı müəyyən edilib.

Lakin nəticələr şirkət rəhbərliyini narahat edib: eksperiment dərhal dayandırılıb və toplanmış məlumatlar "təhrif olunmuş" kimi qiymətləndirilərək dərc olunmayıb. Bu faktlar ABŞ-da bir neçə məktəb dairəsinin Meta-ya qarşı açdığı məhkəmə işində ortaya çıxıb. Valideynlər və müəllimlər şirkəti riskləri bilərək gizlətməkdə və yeniyetmələri psixoloji risk altında qoymaqla ittiham edirlər.

"SƏS" qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Mətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744
7. Bakmətbuat MMC 0502644010

1 nüsxə 1 aylığı 8 AZN

6 aylıq 48 AZN

1 illik 96 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarınızı
dərc etməyə hazırıq!

"Real"da ulduz futbolçular baş məşqçiyə qarşı

Madrid "Real"ında baş məşqçi Xabi Alonso ilə bəzi futbolçular arasında problemlər get-gedə böyüyür. "Cadena SER"-in məlumatında deyilir ki, Madrid təmsilçisinin futbolçuları Vinisius Junior, Federiko Valverde və Cud Bellingem Xabi Alonsonun işindən narazıdırlar.

Belə ki, Vinisius Xabi Alonsoya görə klub ilə müqaviləsini yeniləməkdən imtina edib. Futbolçu məşqçinin ona qarşı ədalətsiz davrandığını düşünür. Valverde yarımmüdafiə mövqeyində oynamaq istəyir, lakin mütəxəssis onu mərkəz yarımmüdafiəçisi kimi görmür və sağ cinah müdafiəsində oynatmağa üstünlük verir. Bellingem isə Alonso-

nun sistemində öz yerini tapmayıb və məşqçinin ondan maksimum yararlandığına inanmır.

Baş redaktor:
Bəhrüz Quliyev

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.
Şəhadətnamə: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az
"ƏLİNCƏ" AZƏRBAYCAN XEYRİYYƏ
CƏMİYYƏTİNİN ORQANI.
QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

Qəzet bazar və
bazar ertəsindən
başqa hər gün
nəşr olunur

Tiraj: 3000